

PAVOL JANÍK

Odvoz

PLODNÁ ZEM

Deň, krvajúci samotár,
prekrívkal cesty v človeku.
Súmrak mu rukou zakryl tváru,
zlomil v nás zlomky praveku.

V očiach trmy zahrmela soľ.
Noc rozhodila siete hviezd,
lepkavé, ľahké melasou.
Tak ľahko je ma do nich zviesť.

Do hlavy stúpa plodná zem.
Výkrikom vyfákaný blesk
roztriedil tunel noci – sen.

Dážď visí na konároch briez.
V básni ti oheň doniesem,
až rozblčí sa vo mne les,
z antológie *Sonety ročných období* (1977)

RANNÝ RACHOT

I

Ó, romantika obrnených transportérov
a ich zasnené jazdy na svitaní.

Ako pekelne tiško ma bozkáva
blabotajúci, na smrť opitý napalm.

Ako mäkkö sa mením na uhol –
- ó, zázačná premena stromu.

Prestaň už s tými pazvukmi
padajúcich listov,
bláznivá, hysterická jeseň.

Nie je všetko dýka, čo sa blyští!

V zlatožlom lístí
šialený Amor so samopalom
striehne na spevavé vtáčiky.

II
Ráno za nohy visí z oblohy.
Spolu s daždom zostupujeme
z akvarelového neba,
nemotorne ako svetlo.

Foto Olga Janíková

Traslavými rukami
prevraciame do seba poháre,
akoby sme prevrácali svet.
Nastavujeme ruky proti svetu –
sú studené a priečladné.
Vo vreckách nosíme klenoty.
Stráčame ich a nakupujeme
za ne hračky a slnečný jas.

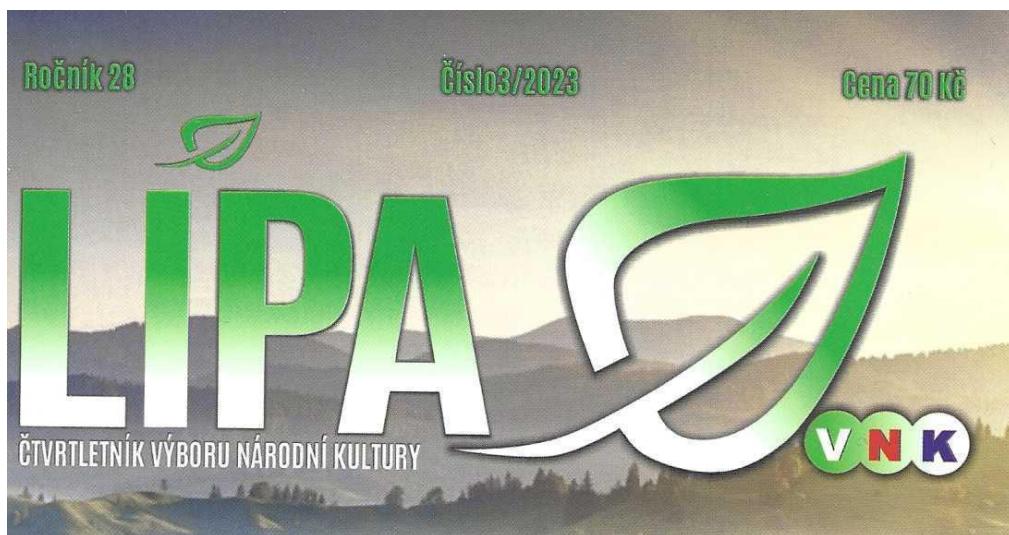
Ó, slinko!
- posledná zápalka spálená
na pamiatku obeť deratizácie.

A čo ďalej?

To predsa nemôže byť všetko.
Ved' ešte stále sme negramotní.
Ved' nevieme ani čítať
drevené písma starej mamy.
Nezaručené správy (1981)

MRHOLÍ
V tvoriacich očiach svítá
meravo ako v rybníku.
Studeno ma bozkás
na neprítomnú tvár.
Prezeráš si ma
rannými oknami tesne pred prebudením.

Aj tak
prejdem bez povšimnutia
okolo tvorho smútka.
Nezaručené správy (1981)

MALÝ ATLAS HOSPODÁRSKEHO ZEMEPISU

Býť horlivý vlastenec
a zápalistý vlastník.

Mať vilu s výhľadom.
Mať obľúbenú značku auta
a posledný model v garáži.
Mať domáce spotrebiče
podobajúce sa zariadeniam
kozmickej korábov.

Mať skvosty na stenách,
na povale, na dlážke i medzi.

A v novinách čítať
dojímavé pribehy ľudí
žijúcich v Afrike, Ázii
a na iných exotických miestach
ako stvorených na báječné dovolenky.
Zrkadlo na konci leta (1984)

ODVOZ

Každý štvrtok
prichádzajú
na oranžovom aute.
Tragickí klauni.
Hluční a povrchní.
Každý štvrtok
neznesiteľne lomozia,
pokrikujú
a prekážajú doprave.
Nikomu nevona ich práca.
A predsa musia mať duše
priestranné a mocné.
Také, čo zvláštnu pravidelný odvoz
nepotrebných a zvyšných vecí.
Také, ktoré unesú spomienky,
hračky a blaňozelania
určené na nič.
Zrkadlo na konci leta (1984)

MIER

K mieru
patrí známa krajina
plná vtáčích krídel,
tichej ľudskej reči,
pálivých pohľadov,
nežnych dotykov
a úžasných voní.

K mieru
patria klúče od nášho bytu,
vymalovaného
priehľadnými vidinami
vodových farieb,
ktorým sa sníva
vzduch, vietor a let.
Zrkadlo na konci leta (1984)

POCHÁDZAME Z PARKOVÍSK
Mestá a diaľnice
nás vyňali z prírody,
zamestnania zo sveta.

V nepretržitej pohotovosti
a v strehu
za volantmi rýchlych áut
bez povšimnutia miňamie parkoviská,
z ktorých sme vzišli.

Dopravné značky
nás neomysle vedú stále vpred.
Zrkadlo na konci leta (1984)

SPOLUOBČANIA
Raz za päť rokov
čítame ich mená,
dátumy narodenia
a životy v kocke
vo výklade potravín
a na dverach blízkej školy.

Potom ich zvesia
a oni ďalej pracujú
viac než ostatní.

O päť rokov
vo výklade a na dverach
už nebývajú všetci,
ktorým som dávno zabudol ich vek.

Je mi smutno
z tých tvári, ktoré chýbajú.

Ešte sa na ne pamätam.
Do videnia v množnom čísle (1985)

Literárny blahobyt Milana Blahynku

PAVOL JANÍK

Pre mňa osobne je krásna deväťdesiatka Milana Blahynku jedinečnou príležitosťou podakovať mu za jeho skvelé recenzie viacerých mojich knižných publikácií. Blahynkove iškrivé pohľady na tvorivé výkony sú viac ako analytické hodnotenia jednotlivých artefaktov a sú samy osebe erupciou nápadov, ktoré výrazne obohacujú reflektované diela o nové dimenzie duchaplného poznania a originálnych umeleckých zážitkov.

Je čarownou zhodou okolnosti, že životné jubileum Milana Blahynku si pripomíname 29. augusta, čo je aj štátny sviatok Slovenskej republiky – výročie Slovenského národného povstania. Poznamenajme, že masové protifašistické vystúpenie na svojom území obnovilo Československo. A dodajme, že blahodarná činnosť Milana Blahynku predstavuje významný prínos k rozvoju všeestranných vzťahov českej a slovenskej literatúry, ktoré nadalej prirodzene tvoria spoločný komunikačný priestor.

10. 7. 2023

Slabo napísaný silný príbeh

PAVOL JANÍK

Autorom publikácie s názvom Český krtek v CIA a s podtitulom Cesta Karla Köchera z StB pries americkej tajnej služby do Prognostického ústavu (Praha 2015) je novinár Vladimír Ševela. Treba hneď úvodom konštatovať, že väčšina podstatných informácií, týkajúcich sa zvolenej témy, je súčasťou diela amerického žurnalistu Ronalda Kesslera Spy Vs. Spy: The Shocking True Story of the FBI's Secret War against Soviet Agents in America (New York 1988), teda Spión proti špiónovi: Šokujúci pravdivý príbeh tajnej vojny FBI proti sovietskym agentom v Amerike.

Z hľadiska plnoslužnosti sa žiada poznámenie, že autor sa zachoval seriózne, keď spomínanú knihu uviedol v rámci prameňov popri viacerých ďalších zdrojoch, medzi ktorými – napríklad – nechýbajú aj exkluzívne rozhovory Alojza Lorencu a Pavla Janíka Dešifrovaný svet (Banská Bystrica 2000), ale chýba titul z oblasti literatúry faktu Gabriely Holčíkovej a Pavla Janíka Spión z Bratislav (Bratislava 2006), čo je spracovanie dostupných zverejnených reálií o nevšednom osude a životnom štýle vynimočného človeka, bratislavského rodáka Karla Köchera.

Vladimír Ševela sa ako redaktor Echo24.cz predstavuje stručným profilom: „Po maturite učil ve zvláštnej škole ve Mšeně u Mělníka. Poté vystudoval češtinu a němčinu na pražské filozofické fakultě, pracoval ako jazykový redaktor v Lidových novinách, pobýval v New Yorku, odkud posílal články do rôznych českých novín a po návrate sa začal žiť ako novinár na plný úvazek. Prošiel redakciami Mladé fronty Dnes, Lidových novin, Respektu a Týdne.“ Citovaný faktografický prehľad sa v zásade zhoduje s poznámkou na záložke publikácie, ktorá navýše obsahuje informácie (popri roku a mieste narodenia – 1965, Pardubice, či lokalizácii navštievanej gymnázia – Mladá Boleslav): „Nyní piše pro Týdeník Echo a server Echo 24. V roce 1998 vydal knihu rozhorovorů s taxikářkou a spisovatelkou Ivou Pekárkovou. Můj život patří mně.“

Profesionálmu zážemu autora nevenujem pozornosť samoúčelne, lebo chcem nechať na úvahu čitateľa, aby si sám domyslel pocitové, vztahové a zážitkové východiská človeka, ktorý prezentuje osobnosť študenta anglického a francúzskeho gymnázia v Prahe, dvoch uznávaných vysokých škôl v Československu (Matematicko-fyzikálnej fakulty Karlovej univerzity a Filmovej fakulty Akadémie múzických umení) i postgraduálneho (doktorandského) štúdia na jednej z najprestížnejších univerzít sveta – americankej Columbia University. Ku Kócherovým profesorom patril Zbigniew Brzezinski, ktorý bol desaťročia mimoriadne vplyvnu postavou základisia americkej zahraničnej politiky s dôrazom na otázky národnej bezpečnosti. Karla Köchera, dokonale ovládajúceho angličtinu, francúzštinu, ruštinu, češtinu i najnovšie poznatky zo sféry vedeckého a technického vývoja, vzhľadom na jeho intelektuálnu schopnosť a rozsiahle vedomosti zaradili do prekiadateľského a analytického oddelenia CIA, kde pracoval s najcitlivejšími spravodajskými materiálmi, ktoré – čoby agent StB a KGB – poskytoval Československu a Sovietskemu zväzu.

Skôr ako sa dostanom k celkom významnému hodnoteniu textu, uvediem aspoň niekoľko eklatantných prikladov zásadných nezrovnalostí a štýlistických i pravopisných chyb.

„Tipér“ by sa azda dal akceptovať ako nespisovné označenie osoby, ktorá tipuje športové výsledky, ale v špinážnej terminológii sa používa pojem typár (po česky typář, po anglicky spotter, čiže vyhľadávač). Jeho úlohou je typovať, teda vyberať vhodný typ ľudu, ktorí by mohli mať význam pre tajnú službu.

Autor sice absolvoval nemčinu, ale rozvedku Spolkovej republiky Nemecko nazýva trojslovným menovaním Bundes Nachrichten Dienst, čo sa však korektnie piše jedným slovom Bundesnachrichtendienst (Spolková spravodajská služba).

V súvislosti s FAMU je legendárny český filmový teoretik A. M. Brousil na jednom mieste raz vtedajší rektor a vzáپä dekan. Tak si dešifruijme svedomú skratku ako Filmovú a televíznu fakultu Akadémie múzických umení. Vari netreba osobitne pripomínať, že rektor riadi celú vysokoškolskú (univerzitnú) inštitúciu a dekan vedú jej jednotlivé fakulty.

K stereotypom, s ktorými sa možno bežne stretnúť vo viacerých publikovaných prácach, patrí nenáležité odlišovanie StB a rozvedky. V skutočnosti sa Zbor národnej bezpečnosti – ZNB (po česky SNB)

delil na dve základné organizačné časti – Štátnu bezpečnosť a Verejnú bezpečnosť (VB). Rozvedka (ofenzívna spravodajská zložka) predstavovala I. správu ZNB alebo MV (ministerstva vnútra), neskôr – po federalizácii Československa – od 1. 1. 1969 FMV (federalného ministerstva vnútra). Celkom iste nešlo o formáciu v rámci Verejnej bezpečnosti, ale o najdôležitejšiu a najutajovanejšiu štruktúru v zostave StB.

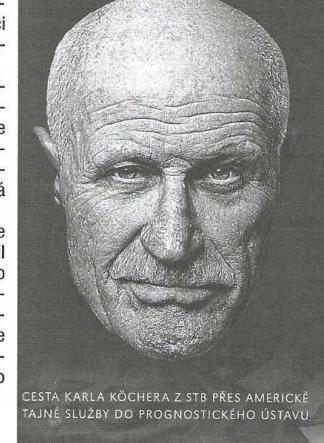
Z hľadiska štýlistických nedostatkov je názornou ukázkou súvetie, v ktorom sa (v spojitosti s Josefom Pardamezom, žijúcim v Rakúsku) zbytočne dva razy vyskytuje ten istý dom: „...v jeho autô odjeli do jeho domu, do venuice Sankt Valentin v Dolním Rakousku, kde mrel Pardamez dóm.“ To nie je jediný klenot v knihe, ktorá má takmer 400 strán.

Recenzent nikdy nemôže nikomu dodatočne radiť, ale keby sa autor knihy Český krtek v CIA väčšimi sústredil na klúčové faktá, určité by to bolo produktívnejšie, ako nešťastné pokusy beletrizovať, psychologizovať, moralizovať, ideologizovať, politizovať a najmä rozmarávať klebety, dohady a vyslovené zlomyseľnosti. Výsledkom je rozsiahla, uvražovaná publikácia, ktorá neprevyšuje v súčasnosti zvyčajnú úroveň kvalitatívne poklesnutej, dobovo poplatnej a vecne nespolahlivej žurnalistiky.

15. 3. 2023

VLAJIMÍR ŠEVELA
ČESKÝ KRTEK V CIA

PROSTOR.

CESTA KARLA KÖCHERA Z STB PRES AMERICKEJ
TAJNEJ SLUŽBY DO PROGNOSTICKÉHO ÚSTAVU

Buchar na čarodejnice

PAVOL JANÍK

Kniha Roberta Buchara s českým názvom REVOLUCE 1989 a s podtitulom Utajené informace ze záklisu (Nakladatelství Brána, Praha) má pôvodné pomenovanie And Reality Be Damned... What Media Didn't Tell You about the End of the Cold War and the Fall of Communism in Europe (Strategic Book Publishing, Durham). Takže originálne vydanie je označené A skutočnosť bud zatratená... Co vám médiá nepovedali o konci Studenej vojny a páde komunizmu v Európe.

Hned úvodom treba poznámať niekoľko paradoxných okolností. Robert Buchar sa narodil v roku 1951 v Hradci Králové. Vyštudoval fotografiu na Strednej priemyselnej škole grafickej v Prahe a kameru na pražskej FAMU. V roku 1980 emigroval do USA. Text z angličtiny preložila Hana Catalano. Číze dielo českého autora vyšlo najprv v angličtine a následne v preklade do jeho materčiny. Vezmieme do úvahy autorovo vzdelenie, ktoré je obrazového zamerania, teda nie literárneho, historického či politologického charakteru. Pripočítajme zaužívanú anglofónnu terminológiu transponovanú do češtiny. Súhrn načrtutých súvislostí výstupuje do nežiaduceho výsledku, ktorým je faktografický a pojmový zmätko, čo pri pokuze o dokumentárne svedectvo prináša apriórnu nespolahlivosť.

Deklarovaným cieľom knihy je odhaliť, že režim v Československu a v ďalších krajinách z niekdajšej sovietskej záujmovej sféry zmenila Moskva prostredníctvom 1. správy (rozivedky) KGB (Výboru štátnej bezpečnosti ZSSR). Z uvedeného predpokladu autor vyvodzuje záver, že príslušné štáty ostali v neviditeľnom područí ruských tajných služieb, ktorých skrytá moc nadále ohrozuje samu existenciu západnej civilizácie vrátane USA. Do celkového kontextu patrí aj známe inštitúcie kontrolované KGB a jej nástupnickými organizáciami – počnúc

Chartou 77, Prognostickým ústavom ČSAV a Obrodom cez Občianske fórum, Verejnosť proti násiliu a vlády národného porozumenia až po vznikajúce nové politické formácie a ich klúčových predstaviteľov. Jednoducho – v Bucharovom buchare na čarodejnice všetko do seba perfektne zapadá, aj keď sa to niekedy prieči očividný geopolitický dôsledkom – napríklad rozšírovaniu NATO (teda vojenskej a bezpečnostnej infraštruktúry USA) smerom na východ, medzičasom už na územia krajín, ktoré vznikli rozpadom bývalého Sovietskeho zväzu.

Inými slovami – ohrozený bol predovšetkým Zväz sovietskych socialistických republík, ktorý sa v rámci systémových zmien rozpadol, čím Rusko prišlo aj o svoje územia z obdobia cárskeho absolutizmu, kym v súčasnosti je pod tlakom ešte stále najväčšia krajina na svete – Ruská federácia.

Prejdime od vzájomnej globálnej nedôvery a nedôveryhodnosti k názorným detailom. V spojitosti s rozvedkou KGB sa používa zdanivo čudná skratka FCD, ktorá sa do českého prekladu zjavne dostala z angličtiny (First Chief Directorate, doslova Prvé hlavné riaditeľstvo, v ruštine je to *Pervoje upravlenije*, v našich končinách Prvá hlavná správa). Tiež sa uplatňuje funkcia riaditeľa KGB, ale v ruštine bol šéf KGB *predsedateľ*, teda u nás predseda.

V prípade východonemeckej Stasi autor tvrdí: „V dřívějších letech se organizace označovala také jako Staatssicherheitsdienst (Státní bezpečnost).“ Pravdaže – Stasi je len skratka úplného názvu, pričom Staatssicherheit znamená Štátnej bezpečnosti a Staatssicherheitsdienst Služba štátnej bezpečnosti.

Pri Alexandrovi Dubčekovi autor uvádza: „V roce 1964 se stal předsedou Komunistické strany Slovenska a v roce 1968 předsedou Komunistické strany Československa.“ Len poznámenajme, že šéfom KSS bol od roku 1963 a najvyššie funkcie na čele oboch uvedených organizácií sa vtedy nazývali prvý tajomník ústredného výboru (teda nie predseda KSS či KSC).

Aby sme neskončili v nekonečnom mori drobných a podrobnych nepresnosťí, upriamme pozornosť už len na postavu generála Alojza Lorenca, pri ktorom autor vyhlasuje: „Stručne rečeno, Lorenc byl odpovedný za všechny aktivity bezpečnostních orgánů, špiónáže a kontraspionáže.“ Azda treba upozorniť na to, že autor neuvádza ani jeho primárnu vedeckú odbornosť, ktorou je kryptografia, v ktorej vynikal nielen v domácich, ale aj v medzinárodných rozmeroch. Ako prvý námestník federálneho ministra vnútra riadil celý rezort iba v neprítomnosti ministra, inak mu NEpodliehalo viaceré významné organizačné zložky – napríklad špiónáž (1. správa FMV), ochrana ústavných činitelov (5. správa FMV) či útvary vyšetrovania Štátnej bezpečnosti (bez číselného označenia).

Od maličkostí, ktoré naozaj dosť výrečne dokreslujú úroveň neserióznosti obskúrnej publikácie, nie je ďaleko k jej klúčovému dubiózemu posolstvu. Autor povrchne označuje všetky ľavicové, mierové, protivojnové i teroristické organizácie ako súčasť pôsobenia sovietskych a následne ruských tajných služieb, kym zároveň ospravedlňuje americké vojny vedené kdekolvek na svete, ako aj antikomunistické hysterie v USA, vrátane mccarthizmu. Azda si ani neuvedomuje, že tým spochybňuje predovšetkým sám seba a svoj pokus o hľadanie objektivity v subjektívnych výpovediach predstaviteľov spravodajskej komunity.

Kniha nevدوjak potvrdzuje principiálne rozdiel medzi hlavnými rivalmi veľmocenského súperenia. V Rusku si nemožno ani len predstaviť, že by v súčasnosti niektorá ustanovenie niesla meno Stalina, hoci zvíťazil v Druhej svetovej vojne, ale budova centrály FBI (tajnej polície a kontrarozviedky USA) sa nazýva J. Edgar Hoover Building – podľa človeka, ktorý založil a neuveritelhých 37 rokov riadil federálny úrad vyšetrovania, pričom vo funkcií prežil 8 prezidentov, ktorých dižal v šachu na základe zhromažďovania kompromitujúcich materiálov o všetkých politicky aktívnych osobách.